ABDULLA ORIPOVNING «JANNATGA YO‘L» ASARIDA DO‘ST SADOQATI

Xusanova Dildora
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada O‘zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripovning hayoti va ijodiy faoliyati, xususan, uning «Jannatga yo‘l» dramatik dostoni g‘oyaviy-badiiy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda ilgari surilgan do‘stlik, sadoqat, vafodorlik, ota-ona mehri, savob va gunoh, ezgulik va yovuzlik kabi tushunchalarning badiiy talqiniga alohida e’tibor qaratiladi. Ayniqsa, Yigit va Do‘st obrazlari orqali chinakam do‘stlikning inson hayotidagi o‘rni, uningma’naviy-axloqiy mohiyati ochib beriladi. Shuningdek, asardagi diniy-mifologik tasvirlar vositasida ilgari surilgan umuminsoniy g‘oyalar tahlil etiladi.
Kalit so‘zlar: Abdulla Oripov, «Jannatga yo‘l», dramatik doston, do‘stlik, sadoqat, vafodorlik, jannat, do‘zax, mahshar, savob, gunoh, ota-ona mehri, ezgulik.

ABSTRACT. This article examines the life and creative activity of Abdulla Oripov, the People’s Poet of Uzbekistan, with particular emphasis on the ideological and artistic features of his dramatic poem "The Road to Paradise". Special attention is paid to the literary interpretation of friendship, loyalty, devotion, parental love, good and evil, sin and virtue. Through the characters of the Young Man and his Friend, the article reveals the significance of sincere friendship in human life and its moral and spiritual essence. The universal human values conveyed through religious and mythological imagery in the work are also analyzed.
Keywords: Abdulla Oripov, "The Road to Paradise", dramatic poem, friendship, loyalty, devotion, paradise, hell, Judgment Day, virtue, sin, parental love, goodness.

АННОТАЦИЯ. В данной статье рассматриваются жизнь и творчество народного поэта Узбекистана Абдуллы Арипова, а также идейнохудожественные особенности его драматической поэмы «Путь в рай». Особое внимание уделяется художественной интерпретации дружбы, верности, преданности, родительской любви, добра и зла, греха и благодеяния. Посредством образов Юноши и Друга раскрывается значение искренней дружбы в жизни человека и её нравственнодуховная сущность. Также анализируются

общечеловеческие идеи, выраженные посредством религиозно-мифологических образов произведения.

Ключевые слова: Абдулла Арипов, «Путь в рай», драматическая поэма, дружба, верность, преданность, рай, ад, Судный день, благодеяние, грех, родительская любовь, добро.

Badiiy adabiyot insonni doimo ezgulikka, to‘g‘rilikka, halollikka va adolatga chorlab keladi. U inson qalbida yuksak ma’naviy fazilatlarni shakllantirish, hayotga teran nazar bilan qarash, yaxshilik va yomonlikning mohiyatini anglashda muhim vosita hisoblanadi. Bu fazilatlarni kitobxon ongiga singdirishda ko‘plab shoir va adiblarimizning o‘rni beqiyosdir.Ana shunday ulkan iste’dod sohiblaridan biri O‘zbekiston xalq shoiri, O‘zbekiston Qahramoni Abdulla Oripovdir. Uning she’riyati xalqimizning milliy ruhiyati, orzu-umidlari, insoniy kechinmalari va falsafiy qarashlarini o‘zida mujassam etgan. Shoir asosan sher yozgan va uning inson uchun samarali bo‘lgan asarlarini ham uchratishimiz mumkin. Uning «Jannatga yo‘l», «Hakim va ajal», «Ranjkom», «Sohibqiron» ,"Ruhim","Kozlarim yo‘lingda" kabi kitoblari adabiyotimizda o‘ziga xos o‘rin egallaydi. [2; 3]

Abdulla Oripovning «Jannatga yo‘l» asari shoir ijodidagi falsafiy mazmuni, diniy-mifologik tasvirlari va chuqur axloqiy xulosalari bilan ajralib turadi. Mazkur asarda insonning hayot yo‘li, qilgan amallari, savob va gunohlari, ota-onaga hurmat, do‘stlik va sadoqat, vafodorlik kabi masalalar badiiy ifodasini topgan. [1]

Asarning eng muhim jihatlaridan biri shundaki, unda insonning haqiqiy qadr-qimmati mol-dunyo yoki mansab bilan emas, balki uning ezgu amallari, vijdoni va boshqalarga bo‘lgan munosabati bilan belgilanishi ta’kidlanadi. [1]

Abdulla Oripovning hayoti va ijodiy faoliyati

Abdulla Oripov 1941-yil 21-martda ya'ni "Navro‘z-teng kunlik" bayramida Qashqadaryo viloyatining Koson tumanidagi Neko‘z qishlog‘ida tavallud topgan. U o‘zbek adabiyotiga o‘zining betakror ovozi, chuqur falsafiy mushohadalari va xalqona ruhdagi she’rlari bilan kirib kelgan. [2; 3]

Shoirning ilk she’rlar to‘plami «Mitti yulduz» 1965-yilda nashr etilgan. Keyinchalik «Ko‘zlarim yo‘lingda», «Onajon», «Ruhim», «O‘zbekiston», «Yurtim shamoli», «Hayrat», «Najot qal’asi», «Haj daftari» kabi to‘plamlari kitobxonlar e’tiborini qozongan. [3].Abdulla Oripov tarjimon sifatida ham samarali faoliyat olib borgan. Adib Dantening "Ilohiy komediya" asarini, T.Shevchenko, Q.Quliyev, R.Hamzatov kabi shoirlarining she’rlarini ham o‘zbek tiliga tarjima qilgan. Uning 1978- yilda yozgan «Jannatga yo‘l» dramatic dostonidagi diniy-mifologik tasvirlar va falsafiy qarashlar asarni o‘qigan har bir insonni ezgulikka yetaklashga xizmat qiladi.[3] Abdulla Oripov O‘zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi matni muallifi

hisoblanadi. 1983-yilda «O‘zbekiston xalq shoiri» unvoniga sazovor bo‘lgan, 1998-yilda esa «O‘zbekiston Qahramoni» yuksak unvoni bilan taqdirlangan. Abdulla Oripov 2016-yil 5-noyabrda vafot etgan. [2; 3]. Uning ijodida inson, jamiyat, vijdon, adolat, Vatan va ma’naviyat masalalari yetakchi o‘rin tutadi. [3]

«Jannatga yo‘l» asarining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari

«Jannatga yo‘l» — Abdulla Oripovning dramatik dostoni bo‘lib, unda voqealar mahshar vodiysi, arosat, jannat va do‘zax kabi diniy-mifologik makonlarda kechadi. Biroq shoir ushbu tasvirlar orqali faqat narigi dunyo manzaralarini ifodalash bilan cheklanmaydi. U insonning bu dunyodagi hayoti, xatti-harakatlari, ezgu amallari, jamiyat oldidagi mas’uliyati va ma’naviy qiyofasini yoritadi. [1]

Asarning bosh qahramoni Yigit mahshar kunida Tarozibon huzuriga keladi. Uning savob va gunohlari taroziga tortilganda, jannatga kirishi uchun ikki paysa savob yetishmasligi ma’lum bo‘ladi. Bu holat qahramonni o‘z hayoti, qilgan ishlari va yo‘l qo‘ygan xatolari haqida chuqur o‘ylashga majbur qiladi. [1].Yigit hayotligida ko‘plab insoniy fazilatlarga ega bo‘lgan. Biroq u jamiyatdagi adolatsizliklarga, insonlarning bir-biriga nisbatan qilayotgan zulm va qabihliklariga befarq qaragan. Shoir shu orqali inson faqat o‘zining shaxsiy pokligi bilan cheklanmasligi, balki atrofidagi insonlar taqdiriga ham daxldor bo‘lishi lozimligini uqtiradi. [1]Asardagi savob va gunoh tarozisi inson vijdonining ramziy ifodasi sifatida ham namoyon bo‘ladi. Jannat va do‘zax esa insonning hayotdagi amallari natijasini anglatuvchi badiiy timsollardir. [1]

Asarda chin do‘stlik va sadoqat talqini

Asarning eng ta’sirchan va ibratli jihatlaridan biri unda do‘stlik va sadoqat masalasining yuksak darajada tasvirlanishidir.Bu o‘rinda ikki qahramonning o‘zaro munosabati chinakam do‘stlikning yorqin namunasi sifatida namoyon bo‘ladi. Ularning har biri o‘z manfaatidan ko‘ra do‘stligini, o‘z do‘stining baxtini ustun qo‘yadi. Do‘stlar o‘rtasidagi ushbu bahs oddiy savob ulashish masalasi emas, balki insoniy sadoqat, vafodorlik va beg‘araz mehrning yuksak ifodasi hisoblanadi. Asardagi ikki do‘stning bir-biriga savob berishga intilishi, biroq hech biri ikkinchisining haqiga xiyonat qilishni istamasligi chin do‘stlikning ma’naviy mohiyatini ochadi. Ular o‘zaro tortishib, bir-birining najot topishini xohlaydi. [1]Nihoyat, asar yakunida ikki do‘stning birbiriga bo‘lgan sadoqati e’tirof etiladi va ularning samimiy do‘stligi orqali najot topishi g‘oyasi ilgari suriladi.Bu voqea orqali Abdulla Oripov juda muhim bir haqiqatni ilgari suradi: chin do‘stlik manfaatga emas, mehrga, ishonchga va sadoqatga asoslanadi. Haqiqiy do‘st og‘ir kunlarda yoningda bo‘ladigan, muvaffaqiyatingdan quvonadigan va kerak bo‘lsa, o‘z manfaatidan ham voz kecha oladigan inson ekanligini aytadi. Do‘st obrazining yana bir muhim jihati shundaki, u Yigitning yaxshiligini unutmagan. Oradan qancha vaqt o‘tmasin, uning qalbida do‘stiga nisbatan

minnatdorlik tuyg‘usi saqlanib qolgan. Bu esa insoniy munosabatlarda va’daga vafo qilish, yaxshilikni unutmaslik kabi fazilatlarning ahamiyatini ko‘rsatadi. [1]

Ota-ona mehri va insoniy qadriyatlar talqini

Asarda do‘stlik bilan bir qatorda ota-ona mehri masalasi ham alohida o‘rin egallaydi. Yigit mahshar vodiysidagi sinovlar davomida ota-onasini eslaydi va ular bilan diydorlashishga intiladi. Ota va ona obrazi orqali farzandiga bo‘lgan cheksiz mehri, fidoiyligi tasvirlanadi.Farzandining baxti va taqdiri uchun ota - ona hamma narsadan voz kechishi, o‘zi chiroyli hayotda yashamasa ham farzandining hayoti go‘zal bo‘lishi uchun qo‘lidan kelgan barcha ishni qilishini ifodalanadi.Bu tasvirlar orqali shoir ota-ona roziligi, farzandlik burchi va oilaviy mehr-oqibatning inson hayotidagi o‘rnini ko‘rsatadi. Asarda ota-ona va do‘st obrazlari bir-birini to‘ldirib, inson hayotidagi eng muhim ma’naviy qadriyatlarni namoyon etadi. Bir tomonda farzandiga mehr qo‘ygan ona, ikkinchi tomonda esa do‘stining baxti uchun o‘z savobidan voz kechishga tayyor insoniy sadoqat tasvirlanadi. Demak, insonni ma’nan yuksaltiradigan eng muhim fazilatlar mehr, muhabbat, vafodorlik va beg‘araz yaxshilikdir.

Asarning bugungi kundagi tarbiyaviy ahamiyati

«Jannatga yo‘l» asari yaratilganiga ancha vaqt bo‘lgan bo‘lsa-da, unda ilgari surilgan g‘oyalar bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Hozirgi davrda insonlar o‘rtasidagi munosabatlarda manfaatparastlik, befarqlik, hasad va ishonchsizlik kabi illatlar uchrab turadi. Abdulla Oripov esa o‘z asari orqali chin do‘stlikning asl mohiyatini ochib beradi. Asarni o‘qigan kitobxon, avvalo, inson hayotida qilgan har bir yaxshiligi va yomonligi uchun ma’naviy javobgarlikni his etishi lozimligini anglaydi. Shuningdek, chin do‘stlik manfaatga emas, samimiyat va sadoqatga asoslanishi,bergan va’dasiga vafo qilishi, ota-onani qadrlash va jamiyatdagi adolatsizliklarga befarq bo‘lmaslik zarurligi haqidagi xulosalarga keladi.Shu jihatdan «Jannatga yo‘l» nafaqat badiiy asar, balki yosh avlodni ma’naviy barkamollikka, insoniylik va sadoqatga tarbiyalovchi muhim adabiy manba ham hisoblanadi [1]

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Oripovning «Jannatga yo‘l» dramatic dostoni inson hayotining mazmuni, uning ma’naviy olami, ezgulik va yovuzlik o‘rtasidagi kurash, do‘stlik va sadoqat kabi umuminsoniy masalalarni yuksak badiiy mahorat bilan yoritgan asardir.[1].Ayniqsa, asar yakunidagi Yigit va Do‘st uchrashuvi chinakam do‘stlikning go‘zal namunasi sifatida kitobxon qalbida chuqur taassurot qoldiradi. Ikki do‘stning bir-biriga savob ulashishga intilishi, o‘z manfaatidan ko‘ra do‘stining najotini,baxtini ustun qo‘yishi insoniy munosabatlarning naqadar muqaddas ekanini ko‘rsatadi. [1].Shoir ushbu voqea orqali do‘stlikning haqiqiy qiymati insonning og‘ir damlarida, sinovli vaziyatlarda namoyon bo‘lishini ta’kidlaydi. Asarning asosiy g‘oyalaridan biri shuki, insonning bu dunyodagi eng katta boyligi mol-dunyo emas,

balki qilgan yaxshiliklari, qoldirgan ezgu izlari va sadoqatli insonlar bilan bog‘liq samimiy munosabatlaridir. [1]

«Jannatga yo‘l» asari har bir kitobxonni o‘z hayotiga nazar tashlashga, qilayotgan amallarini sarhisob qilishga, ota-onasini qadrlashga va do‘stlariga sodiq bo‘lishga,atrofida insonlarga nisbatan befarq bo‘lmaslikka undaydi. Zero, chin do‘stlik va beg‘araz mehr insonni yuksaltiradigan eng buyuk ma’naviy boylikdir. [1]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Oripov A. Jannatga yo‘l. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti.
2. O‘zbekiston Qahramoni, O‘zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripov hayoti va ijodi haqidagi biografik ma’lumotlar. O‘zbekiston Respublikasi davlat tashkilotlari axborot materiallari.
3. Abdulla Oripov hayoti va ijodiga oid biografik hamda adabiy ma’lumotlar. ZiyoNET elektron ta’lim resurslari.
4.Tafakkur.net 2026 jurnali
5.Adabiyot xazinasi.com sayti